

KÜRESEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE TÜRKİYE'NİN BÜYÜK STRATEJİSİ

MURAT YEŞİLTAŞ
FERHAT PİRİNÇÇİ

KÜRESEL
DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE
TÜRKİYE'NİN
BÜYÜK STRATEJİSİ

KÜRESEL
DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE
TÜRKİYE'NİN
BÜYÜK STRATEJİSİ

MURAT YEŞİLTAS,
FERHAT PİRİNÇÇİ

SETA

MURAT YEŞİLTAŞ

Yeşiltaş, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde doçent olarak çalışmakta olup uluslararası güvenlik, terörizm ve devlet dışı çatışmalar konusunda araştırmalar yapmaktadır. Aynı zamanda SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü görevini sürdürmektedir. Burhanettin Duran ile birlikte *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler* kitabını derlemiştir.

FERHAT PİRİNÇÇİ

Doktorasını 2010'da Uludağ Üniversitesi'nde tamamlayan Ferhat Pirinççi, Bursa Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Uluslararası Siyaset Anabilim Dalı'nda profesör olarak görev yapmaktadır. Ortadoğu, silahlanma ve ABD dış politikası üzerine çalışmalar yapmakta olup lisans ve lisansüstü düzeyde Uluslararası İlişkiler, Ortadoğu, Silahlanma ve ABD Dış Politikası dersleri vermektedir.

SETA Kitapları 67

ISBN: 978-625-7040-74-7

© 2020 SET Vakfı İktisadi İşletmesi

1. Baskı: Ağustos 2020, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi

Düzeltili: Mustafa Said İşeri

Kapak: Erkan Söğüt

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL SİSTEMİN DÖNÜŞÜM SANCISI

ABD Merkezli Dünya Düzeni	20
Üç Stratejik Kehanet	23
Amerikan Düzeninin Krizi	26

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA DÜZENİNİN YENİ KARAKTERİ: ÇOK KATMANLI ÇOK KUTUPLULUK

Küresel Lider(sız)lık	38
Çok Katmanlı Güç Dağılımı	41
Yükselen Güçler: Yeni Dünyanın Asli Unsurları	43
Yeni Küresel Güvenlik Mimarisi	47
Küresel Normun Düşüşü	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK DIŞ VE GÜVENLİK SİYASETİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Türkiye'nin Dış Politika ve Güvenlik Denklemi	63
Türkiye'nin Büyük Stratejisi	79
Sürdürülebilir İstikrar	80
Stratejik Özerklik	83
Stratejik Esneklik	86
Askeri Güç ve Strateji	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE’NİN DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK STRATEJİSİ

Ulusal Kuşak	98
İkinci Stratejik Kuşak	106
Üçüncü Stratejik Kuşak: Sınır Ötesi Komşular	116
Dördüncü Stratejik Kuşak: Bölgeler	127
Beşinci Stratejik Kuşak: Küresel Denklem	131
SONUÇ	135

TAKDİM

2020'nin başından itibaren bütün dünyanın başlıca gündem maddesi haline gelen koronavirüs (Covid-19) pandemisi bireylerden toplumlara, devletlerden devlet dışı aktörlere bütün dünyayı etkilemiştir. Bu etki başta sağlık sektörü ve toplumsal alan olmak üzere insan ve insana dair neredeyse akla gelebilecek her alanı kapsamaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında Soğuk Savaş'ın sona ermesi, 11 Eylül saldırıları veya Arap Baharı gibi dönüm noktası olarak tanımlanan olaylara koronavirüs pandemisi de eklenmiş ve şimdiden koronavirüs öncesi ve sonrası-na dair ayrımlar ve tartışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Koronavirüsün etkileri bağlamında yapılan tartışmalardan belki de en önemlisi küresel sisteme ilişkin olanıdır. Zira pandemi önceki dönemde uluslararası düzene ilişkin yapılan eleştirileri ve tartışmaları hızlandırmış ve tartışmalara yeni boyutlar katmıştır. Bu açıdan uzunca bir süredir ABD öncülüğündeki liberal normlara dayanan uluslararası sistem sorgulamaları koronavirüsle birlikte bu sistemin değişip değişmeyeceğine, değişecekse ne yönde şekilleneceğine yönelik bir forma dönüşmüştür.

ABD'nin Obama döneminde başlayan ve Trump dönemiyle devam eden kendi kurduğu uluslararası düzenin temellerini zayıflatıyor olması ile birlikte Çin'in sahip olduğu ve önerdiği normlar açısın-

dan yeni bir uluslararası düzen kurabilme kapasitesinden uzak olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra Avrupa Birliği özellikle Brexit ile başlayan ve koronavirüs ile hızlanan krizlerle içine kapanırken Rusya’nın düzensizlikten beslenen ve pozisyonunu tahkim eden tavrı da sorun oluşturmaktadır. Buradan hareketle önümüzdeki dönemde yeni bir dünya düzeninden ziyade büyük güç rekabetine dayalı bir “uluslararası turbülans” ortamının oluşması daha büyük bir olasılıktır.

Beklenen düzensiz ve istikrarsız uluslararası ortam tüm aktörler için hem fırsatlar hem de tehditlerin yükseldiği yeni bir jeopolitik denklem oluşturmaktadır. Tehditlerin minimize edilmesi, fırsatların ise hızlı ve etkili bir şekilde kullanılması şüphesiz bütün aktörlerin arzusudur. Ancak her bir aktörün aynı kapasitede ve aynı kriz yönetimi kabiliyetine sahip olmadığı düşünüldüğünde az sayıda aktörün yeni döneme hızlı bir şekilde adapte olabileceği, birçoğunun ise yeni dönemin etkilerini reaksiyoner bir yaklaşımla takip edeceği ve daha edilgen pozisyonda kalacağı beklenmektedir.

Bu açıdan yeni dönemi isabetli bir şekilde tahlil edip yorumlayarak buna yönelik hazırlığını yapan aktörlerin diğerlerine göre daha avantajlı bir pozisyonda olacağı söylenebilir. Dünya sisteminin ve uluslararası ilişkilerin değişmekte olan yeni jeopolitiğinde Türkiye için fırsatlar olduğu gibi riskler de söz konusudur ve yeni döneme ilişkin başlayan hazırlıklar risklerin azaltılması ve fırsatlardan yararlanılmasını beraberinde getirecektir. Bu bağlamda özellikle 2012’den itibaren ulusal ve bölgesel düzeyde karşılaştığı meydan okumaları ve yaşadığı turbülansları iyi bir kriz yönetimi göstererek en az hasarla atlattığı başarıları Türkiye güçlü altyapısı ve gösterdiği etkili kriz yönetimiyle koronavirüsün ilk etkisini de birçok ülkeye kıyasla başarılı bir şekilde karşılamıştır. Bu durum Türkiye’nin yeni döneme ilişkin hazırlığı ve adaptasyonuna ilişkin önemli bir ipucu olarak düşünülmelidir.

Murat Yeşiltaş ve Ferhat Pirinççi tarafından kaleme alınan bu kitap söz konusu hazırlığın akademik ve düşünsel boyutunda yapılması gereken tartışmalara yönelik önemli bir katkı niteliğindedir. Zira kitabın yazarları koronavirüs öncesinde başlayan ve pandemi ile hızlanan küresel sistemdeki dönüşümü tanımlamakta ve oluşan yeni jeopolitikte Türkiye'nin sahip olması gereken “büyük stratejisi”ni tasvir ederek yeni dönemde nasıl bir dış politika ve güvenlik siyaseti izlenmesi gerektiğine ilişkin bir çerçeve oluşturmaktadır.

Burhanettin DURAN

SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

Koronavirüs (Covid-19) pandemisi bütün dünya için tam bir şoka neden oldu. Kimilerine göre salgın İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana uluslararası toplumun gördüğü en kapsamlı krizlerden biri hatta en derin olanı. Salgın ve ortaya çıkardığı kriz küresel kamu sağlığı ile ilgili olsa da uluslararası siyasetin uzun zamandır demlenen konularından biri olan küresel sistem tartışmalarını da yeniden alevlendirdi. Bu tartışmaların ise çok boyutlu olduğu görülüyor. Bazıları salgının Çin liderliğinde yeni bir dünya düzeni ortaya çıkaracağını öngörürken diğerleri ise ABD liderliğinin yok olmasını tetikleyeceğini ileri sürüyor. Salgının küreselleşmeyi sona erdireceğini iddia edenler de var, küresel iş birliği adına yeni bir dönemi başlatacağını ileri sürenler de.

Koronavirüs sonrasının dünyasına dair tahminler bunlarla da sınırlı değil. Salgının küresel ölçekte milliyetçiliği güçlendireceğini, küresel ticaret ağlarını zayıflatacağını ve çeşitli ülkelerde rejim değişikliklerine yol açacağını öngörenler de bulunmakta. Demokrasi karşısında otoriterliği, hakikat karşısında hakikat sonrası ve belki de tekno-dijital yeni bir bireysel öznellik üzerinden insan ve birey olmayı yeniden üreteceğini iddia edenler de söz konusu. Dolayısıyla yapılan öngörülerde

koronavirüs salgınının değişime neden olmayacağı herhangi bir “dünya hali” söz konusu değil.

Bütün bu kapsamlı değişim rüzgarından uluslararası siyasetin de nasibini almaması pek mümkün değildir. Nitekim gerçekleştirilen tartışmalarda koronavirüs sonrası dünyaya dair özellikle üç iddia dominant hale gelmiştir. Bunlardan ilki dünya düzeninin kapsamlı bir restorasyondan geçeceği ve nihai olarak bilindik dünya düzeninin son bulacağına dair olanıdır. Kissinger gibi Amerikan stratejisine çeşitli dönemlerde yön vermiş isimler ABD merkezli mevcut liberal düzenin artık miadını doldurduğunu, yerine ise yeni bir düzen kurulacağını savunmaktadır. İkinci tez ise birincisinin aksine dünya düzeninin değişmeyeceğini ileri sürmektedir. Bu teze göre dünya düzeninin ayırt edici özellikleri varlığını sürdürmeye devam edeceği gibi yeni bir dünya düzenine geçileceğine dair kapsamlı bir dönüşüm de pek mümkün görünmemektedir. Diğer bir anlatımla bu teze göre ABD merkezli dünya düzeni büyük ölçüde varlığını sürdürmeye devam edecektir. Her iki tezin de ortaya koyduğu yaklaşımın aksine kendisini arada bir pozisyonda konumlandıranlar açısından ise koronavirüs sonrası dünyada küresel düzen ne eskisi gibi kalacak ne de yeni bir düzen ortaya çıkacaktır. Bu anlatıya göre dünya siyasetindeki dönüşüm gündemi her zamankinden daha farklı ve kapsamlı bir meydan okuma ile karşı karşıya gelecektir.

Her üç iddianın kendilerince güçlü yanları bulunsa da koronavirüs salgınının küresel düzende köklü ve hızlı bir değişimi beraberinde getireceğini ileri sürmek son derece zordur. Zira mevcut kriz küresel güç dağılımının yeniden dağıtılmasıyla ilgili bir problem olmaktan öte küresel yönetişimin karşı karşıya bulunduğu bir kriz olarak ortaya çıkmış ve öyle devam etmektedir. Muhtemeldir ki bu kriz mevcut küresel düzenin dönüşüm sürecine daha sert bir baskının belirginleşmesine vesile olacaktır. Bununla birlikte koronavirüs sonrası dünya

ne yeni bir Çin barışının ortaya çıkmasına ne de Amerikan barışının yeniden yükselişine şahitlik edecektir. Aksine her iki güç de birbiriy-le girdikleri yarışta yıpranacak ve daha dengeli bir dünya düzeninin doğması için çok sayıda fırsat ortaya çıkacaktır. Daha da önemlisi ABD ile Çin arasında yaşanan jeopolitik ve ekonomik mücadelenin içeriğine ve kapsamına bağlı olarak uluslararası sistemin genel karakteri ve bölgesel alt sistemlerde yaşanan jeopolitik rekabet yeni dönemde daha farklılaşacaktır.

Uluslararası ölçekte kriz kısa vadede somut olarak ekonomi üzerinde küresel ölçekli bir daralma ve küçülme şeklinde hissedilecektir. Küresel ekonomideki iyileşme ve normale dönme süreci ise salgının ne zaman tam olarak biteceğine bağlı olarak değişkenlik gösterecektir. Öte yandan Washington-Pekin rekabeti bazı jeopolitik sonuçlar doğurabilir. ABD'nin Çin'e karşı sertleşen bir tavır benimseyerek daha mütecaviz bir stratejiyi benimsemesi Asya Pasifik ölçekli jeopolitik ve güvenlik sorunlarının derinleşmesi sonucunu doğurabilir. Öte yandan Washington yönetiminin bazı uluslararası anlaşma ve kurumlardan çekilme sinyalleri vermesi küresel ölçekli derinleşen yönetim sorunlarının daha da çeşitlenmesine neden olabilir. Çin'in de benzer bir şekilde ABD'nin stratejisini dengeleyebilecek ölçekte yeniden mevzilenme stratejisi benimsemesiyle birlikte Asya Pasifik eksenli belirsizlikler çoğalacaktır. Küresel jeopolitik ortamın bu rekabetin bir sonucu olarak kırılgan bir yapıya bürünmesi ise kaçınılmaz görünmektedir. Bu durum revizyonist aktörleri harekete geçirecek ve küresel siyasetteki gerilim kritik bir hal alacaktır.

ABD-Çin eksenli sert rekabetin diğer bölgesel alt sistemleri olumsuz etkilemesi de olası sonuçlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle Avrupa siyaseti, transatlantik ilişkiler, Ortadoğu ve Güney Asya ölçekli jeopolitik dalgalanmaların yaşanması yüksek ihtimaller arasında bulunmaktadır. Ancak bütün bu olası gelişmeler dünya düzeninin

sonunu ilan etmek ve yenisinin doğacağını savunmak için yeterli değildir. Öte yandan mevcut düzenin bu şekilde devam etmesinin de pek mümkün olmadığı görülmektedir. Bu anlamda dünya düzeninin “son” ile “sonrası” arasında bir geçiş aşamasında bulunduğu altını çizmek gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle uluslararası sistem eskinin ayırt edici özelliklerinin büyük ölçüde tahribata uğradığı ancak yenisinin de tam olarak ortaya çıkmadığı bir geçiş sancısı ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu anlamda dünya düzeni tam olarak bir dönüşüm sancısı çekmektedir. Sancının yeni bir doğuma neden olup olmayacağı, olsa bile sağlıklı olup olmayacağı ise belirsizdir.

Böyle bir küresel dönüşüm sancısı sonrası dünya siyasetinin nasıl şekilleneceği ve nasıl bir düzen ortaya çıkacağı ise bilinmemektedir. Ancak Türkiye’nin bu sancıya nasıl tepki vermesi gerektiği ve sonrasında temayüz edecek yeni düzende güçlü bir şekilde yerini alabilmesi için nasıl bir strateji ve yol haritası benimsemesi gerektiğini ortaya koymak mümkündür. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ifade ettiği haliyle “Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’ndan beri ilk defa küresel düzeydeki bir yeniden yapılanma sürecinin merkezinde yer alma fırsatı elde etmiştir”. Söz konusu fırsatı değerlendirecek yol haritasında Türkiye’nin dış ve güvenlik politikasının hangi özelliklere sahip olması, hangi imkan ve kabiliyetlerini ön plana çıkarması ve hangi konularda nasıl bir bağlantı geliştirmesi gerektiği gibi konular ön plana çıkmalıdır.

Biz elinizdeki kitapta Türkiye’nin dönüşmekte olan dünya siyasetinde kendine kapsamlı bir yol haritası çıkarması gerektiğini ileri sürüyoruz. Zira mevcut dünya düzeninin koronavirüs salgını ile birlikte kapsamlı bir değişim baskısıyla karşı karşıya geleceğini kabul ediyor ve bu anlamda ilk teşhis olarak da dünya düzeninin Soğuk Savaş’ın bitişinden bu yana küresel ölçekli krizlerle karşılaştığını ve bu krizleri aşma konusunda başarılı olamadığını savunuyoruz. Soğuk

Savaş sonrasında dünya düzenini ABD merkezli bir tasarım olarak ele alıyor ve krizin de Amerikan politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkarak küresel bir hal aldığını savunuyoruz. Krizin kapsamlı olduğunun altını çizerek dünya düzeninin mevcut haliyle devam etmesinin imkansız hale geldiğini ileri sürüyoruz. Daha da önemlisi böylesi bir durumun dünya siyasetinde farklı ölçeklerde sarsıntıların ortaya çıkmasına neden olacağını öngörüyoruz. Bu anlamda küresel yönetim krizinden mülteci krizine, küresel ve bölgesel düzeyde yeni güç mücadelesinden güvenlik rekabetine dünya siyasetinin birçok alanında önümüzdeki dönemde sarsıcı kırılmalar yaşanabilir. Bu nedenle Türkiye'nin hazırlık kapasitesini artırması ve gelecekte ortaya çıkabilecek gelişmeler karşısında dayanıklı ama sürdürülebilir bir strateji geliştirmesi gerekmektedir.

Kitap boyunca yeni dünya düzeninin ayırt edici özelliği çok katmanlılık ve çok kutupluluk şeklinde tasvir edilmektedir. Bu bağlamda söz konusu yapının küresel ve bölgesel ölçekte Türkiye'nin jeopolitik ortamında önemli değişikliklere neden olacağı hesaba katılarak Ankara'nın önümüzdeki yıllarda dış politika ve güvenlik stratejisinin nasıl olması gerektiği tasvir edilmekte ve bu stratejinin kademeli bir biçimde nasıl uygulayabileceğine dair bir çerçeve sunulmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde Soğuk Savaş sonrasında Amerikan dünya düzeni tasavvurunun söylemsel ve pratik bileşenlerine odaklanılarak kısa bir dünya siyaseti tasviri sunulmaktadır. Bu bölüm büyük ölçüde ABD eksenli bir uluslararası siyaset okumasından oluşmaktadır. İkinci bölümde Amerikan düzenine dair sıkışmanın küresel ölçekli bir sancıyla sonuçlandığı ileri sürülerek söz konusu sancının bazı alanlara nasıl yansıdığına odaklanılmaktadır. Bu bölümde koronavirüs salgınıyla birlikte bazı alanlarda krizin nasıl derinleştiği de ayrıca gösterilmektedir. Üçüncü bölüm özel olarak Türkiye'nin yeni jeopolitiğine yönelik sahip olması gereken unsurlara odaklanarak yeni bir "büyük strateji"

tasviri ortaya koymaktadır. Dördüncü bölümde ise Türkiye'nin ulusal ölçekten küresel ölçeğe doğru kademeli bir biçimde nasıl bir dış politika ve güvenlik stratejisi takip etmesi gerektiğine dair geniş kapsamlı bir izahat sunulmaktadır.

BİR

KÜRESEL SİSTEMİN
DÖNÜŞÜM SANCISI

Mevcut küresel sistem esasında koronavirüs salgınından çok daha önce kapsamlı meydan okumalarla karşılaşmıştır. Bireylerin, toplumların, devletlerin ve bir bütün olarak dünyanın genelindeki sorunların çözümüne katkı sunmakta giderek daha aciz kalan bir sisteme dönüşmüştür. Koronavirüs salgını bu durumun bir kez daha gözler önüne serilmesine ve dönüşüm sürecinin hızlanmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında ABD liderliğinde yeniden tahkim edilen liberal uluslararası düzen tek kutuplu karakterini büyük ölçüde yitirmiş ve giderek daha fazla aktörün yer aldığı çok kutuplu bir niteliğe doğru evrilmiştir. Ancak Soğuk Savaş'ın hemen ardından ABD merkezilik üzerine kurgulanan uluslararası siyaset dünya düzeninin daha sonradan ortaya çıkan krizinin kaynağı haline dönüşmüştür.

Bu bölümde küresel düzenin son yirmi yıllık kısmına yoğunlaşarak söz konusu değişim ve dönüşüm sürecindeki jeopolitik kırılmalar ortaya koyulmaktadır. Bu durum kitap boyunca “dönüşüm sancısı” olarak tanımlanmaktadır. Bu sancı temel olarak nihai bir hal olmaktan ziyade bir süreç olarak ele alınabilir. Söz konusu süreç hayli karmaşık bir karaktere sahiptir ve dünya düzeninin Soğuk Savaş döneminde sahip olduğu statik yapıdan ve Soğuk Savaş sonrasında ilk on yılında ortaya çıkan tek kutuplu fakat daha gevşek hiyerarşik ilişkiler açısından oldukça farklıdır. Dönüşüm sancısı bu anlamda bir son değil sona giden yolda bir süreçtir. Sancının karakteristik özelliği dünya siyasetinin akışkanlığının yanı sıra dünya siyasetini mümkün kılan sorunların karmaşık doğasıyla da ilgilidir.

Bu bölümde bu sancının ortaya çıkış serüvenine ve dönüşümüne odaklanarak daha sonraki bölümün kavramsal ağırlık merkezini oluşturan çok katmanlı çok kutupluluk için kısa bir tarihsel arka plan ortaya koyulmaktadır.

ABD MERKEZLİ DÜNYA DÜZENİ

Biz “dünya düzeni” olgusunu uluslararası ilişkilerde en yaygın kullanılan kavramlardan biri olarak genel kabul görmüş bir tasvirini tercih ediyoruz. Düzeni genellikle uluslararası güç dengesi ve hiyerarşiyi destekleyen küresel normlar/kurallar bütününi karakterize etmek için kullanılan bir çerçeve olarak görüyoruz.

Bu haliyle dünya düzeni uluslararası siyasi, ekonomik ve askeri ilişkiler ile iş birliğini düzenleyen ve bu düzenlemelerin çeşitli normlar ve kurallar tarafından sürdürülmesini mümkün kılan bir [kurumsal] yapı olarak tanımlanabilir. Yapı farklı karaktere sahip aktörlerin içinde hareket ettiği düşünce ve eylem örüntüsünü tanımlamak için kullanılan bir kavram olduğu gibi aktörlerin hareket ve davranışlarını çerçeveleyen biçimsel bir örüntü olarak da tanımlanabilir. Yapı aynı zamanda bir değerler bütünü sunmakta ve onu inşa edenlerin dünya görüşlerinden ayrı tutulamamaktadır.¹ Bir başka ifadeyle çıkarlarını korumak noktasında kendilerini sorumlu gören devletlerin varlıklarını sürdürmek için birbirleriyle ya da kendi başlarına oluşturdukları denge uluslararası düzeni oluşturmaktadır.² Bu noktada uluslararası siyasetin kısa geçmişinde karşımıza çıkan ilk kavram “yeni dünya düzeni”dir.

“Yeni dünya düzeni” kavramı Soğuk Savaş’ın hemen sonrasında ABD tarafından Irak’ın Kuveyt’i işgalinden sonra ortaya atılmıştır. Söz konusu kavram ile Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle birlikte küresel

¹ Robert Cox, *Approaches to World Order*, (Cambridge University Press, Cambridge: 1996).

² Gün Kut, *Uluslararası Sistem ve Kurallara Dayalı Düzen: Çok Taraflı Denge Arayışları*, (TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu, Aralık 2019).

Küresel sistem uzunca bir süredir kriz içerisindedir. Büyük bir değişime gebe olan küresel sistemde Türkiye'yi yeniden konumlandırmak için kapsamlı bir stratejik vizyona, bu vizyonu hayata geçirecek araçların güçlendirilmesine ve söz konusu vizyonun nasıl hayata geçirileceğine yönelik kapsamlı bir yol haritasına ihtiyaç vardır. Bu yol haritasını oluşturabilmek için Türkiye'nin öncelikli olarak bütünsel bir bakış açısına sahip olması gereklidir. Dünya siyaseti çok parçalı olsa da geleceğin dünyası bütünsel bir anlayışla ele alınmak zorundadır.

Türkiye'nin stratejik muhakemesi ve yol haritası aynı anda ulusal, bölgesel ve küresel ölçekli olmalıdır. Zira Türkiye'nin sadece ulusal olana odaklanan bir stratejik vizyon oluşturmaması karşı karşıya kaldığı meydan okumaları daha da derinleştirebilir. Aynı şekilde sadece bölgesel handikaplara odaklanan ve küresel olanı göz ardı eden bir yaklaşım da doğru değildir.

Bu bağlamda elinizdeki kitap küresel dönüşüm sürecinde Türkiye'nin büyük stratejisinin nasıl olması gerektiğine dair bir çerçeve sunmaktadır.

